

Nr 15

Utlåtande i anledning av motioner om vissa påtryckningar mot Portugal.

I de likalydande motionerna I:444 av herr *Werner* och II:490 av herr *Hermansson m. fl.* vilka hänvisats till utrikesutskottet föreslås att riksdagen — mot bakgrund av Portugals fortsatta kolonialvälde i Afrika — i skrivelse till regeringen hemställer om effektiva påtryckningar och åtgärder mot Portugal inom FN, EFTA och andra internationella organisationer.

Motioner med samma innebörd har tidigare väckts år 1967, 1968 och 1969. Utrikesutskottet har i sina utlåtanden häröver (1967: 4, 1968: 5 och 1969: 9) lämnat en redogörelse för de opinionsyttringar mot Portugals politik i fråga om dess afrikanska områden som kommit till uttryck i Förenta nationerna under åren 1966—1968. Denna fråga kom även upp vid generalförsamlingens 24:e ordinarie möte hösten 1969. Bl. a. de nordiska länderna stödde därvid en kompromisstext som hade utarbetats inom den afroasiatiska gruppen. Emot resolutionen, nr 2507 (XXIV), röstade Portugal och Sydafrika. 18 länder avstod, däribland USA, Storbritannien och Frankrike.

Frågan om att utöva påtryckningar mot Portugal inom EFTA tog utskottet likaså upp i sina ovannämnda utlåtanden. Möjligheten härför avvisades under hänvisning till att EFTA, liksom även GATT, endast har handelspolitiska och därmed sammanhängande ekonomiska uppgifter. Formella förutsättningar saknas därför för påtryckningsåtgärder mot en annan medlemsstat. I EFTA-konventionen har ej förutsatts att en medlemsstat skall kunna uteslutas. Däremot finns i konventionen en uttrycklig hänvisning till förpliktelser enligt andra internationella åtaganden. En medlemsstat har sålunda rätt att vidta åtgärder till fullgörande av förpliktelser enligt FN:s stadga i syfte att upprätthålla internationell fred och säkerhet — t. ex. sanktioner.

Vissa försök har gjorts, framför allt från svensk sida, att i EFTA-sammanhang ta upp frågan om den lagstiftning som reglerar fackföreningsrörelsens ställning i Portugal. Framför allt har det gällt att få till stånd en utredning om arbetslönerna i Portugal och den inverkan dessa har på den fria konkurrensen inom EFTA-området. Handelsminister Lange redogjorde för de resultatlösa försöken härvidlag i en debatt i andra kammaren den 2 maj 1969.

Från den svenska parlamentariska Europarådsdelegationens sida har vid flera tillfällen förhållandena i Portugal tagits upp till debatt vid de återkommande EFTA-parlamentarikermötena i Strasbourg, senast vid mötet den 24 januari 1970 då den portugisiska handelsministern Pintado deltog i sin egenkap av ordförande i EFTA:s ministerråd.

Situationen för den portugisiska fackföreningsrörelsen aktualiserades ånyo i juli 1969 i ett brev till EFTA:s ministerrådsordförande från den s. k. EFTA-TUC-kommittén, ett organ för fackföreningsrörelserna i EFTA-länderna. Man önskade att saken skulle debatteras i EFTA:s rådgivande kommitté. Resultatet av dessa aktioner har blivit positivt i så måtto att EFTA-sekretariatet i juli 1970 fick i uppdrag av ministerrådet att göra en undersökning av de olika faktorer som påverkar produktionsutvecklingen i medlemsländerna. Bl. a. skulle undersökningen avse ändringar i arbetslagstiftningen samt arbetslönernas utveckling.

Utskottet har i sina ovannämnda utlåtanden uttryckt sin tillfredsställelse över att de resolutionstexter i ärendet som har antagits av FN:s generalförsamling de senaste åren samlat en mycket stor majoritet av FN:s medlemsstater samt att däri anvisas vägar att komma till rätta med de problem som den portugisiska kolonialpolitiken skapar. Någon inverkan på den portugisiska politiken härvidlag kan dock ännu ej skönjas. Portugal vägrar alltså att ge folken i sina afrikanska kolonier den frihet som tillkommer dem. Detta framstår för en enig svensk opinion som ett grovt åsidosättande av grundprincipen för FN:s existens, folkens självbestämmanderätt. Sverige bör därför även fortsättningsvis verka för realistiska åtgärder på bredaste möjliga bas för att förmå Portugal att följa FN:s resolutioner och främja en utveckling som leder till självbestämmanderätt för befolkningen i dess kolonier.

Vad beträffar möjligheterna att utöva påtryckningar på Portugal inom EFTA:s ram i de frågor motionärerna avser har ingenting nytt inträffat som ändrar utskottets ovan refererade bedömning. De framstötter som, inte minst från svensk sida, gjorts för att belysa fackföreningsrörelsens situation i Portugal har såsom ovan omnämnts numera lett till resultat i form av ett utredningsuppdrag.

Utskottet hemställer

att motionerna I: 444 och II: 490 må anses besvarade med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 20 oktober 1970

På utrikesutskottets vägnar:

ARNE GEIJER

Närvarande:

från första kammaren: herrar Arne Geijer (s), Helén (fp), fröken Mattson (s) och herr Virgin (m);

från andra kammaren: herrar Alemyr (s)*, Skoglund (s), Mellqvist (s), Holmberg (m)*, fru Eriksson i Stockholm (s) och herr Ohlin (fp)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.